

DR. JÁRÁSI LŐRINC

Adatok a MÁLLERD tevékenységéről (I. rész)

A MÁLLERD megalapításának 50. évfordulója alkalmából az Erdészeti Lapok 1996. júniusi számában megjelent cikk rövid összefoglalóját adta az erdészeti szervezet kialakításának. A gyűjteményemben levő korabeli iratok és egyéb források alapján szeretném pontosítani és részletesebben bemutatni a MÁLLERD szervezeteinek 1946-49. évi tevékenységét a Miskolci Erdőgazgatóság (Mi. Eig.) területén.

Az állami erdőgazgatóságokról és az erdészeti igazgatásról szóló 80600/1945. FM rendelet szerint a Mi. Eig. irányítása alá tartozott Borsod megye (a mezőkövesdi és az ózdi járások kivételével), Abaúj-Torna, Zemplén vármegye és Miskolc város. Ezzel lényegében visszaállt az 1920-1938. közötti terület erdészeti szervezete és ez megkönnyítette a további munkát.

A volt állami és a földreform során átvett erdőkben azonban az erdőgazgatóság alig végezhetett házilagos erdőgazdálkodást, mert nem rendelkezett forgótőkével, a fakereskedelem és a bankok magántulajdonban voltak.

Az országnak viszont fára volt szüksége, ezért a termelőmunkát úgy kellett megszervezni, hogy a volt erdőbirtokosnak, fakereskedőnek érdemes legyen befektetni, áldozatot vállalni az ország faellátásában. Ennek érdekében a legteljesebb decentralizálásra volt szükség, vagyis arra, hogy mi-

nél kisebb egységek a maguk erejéből oldják meg a fakitermelés és a szállítás problémáit, de biztosítva legyen Budapest és a városok tűzifaellátása, a vasutak, bányák működése, és cserkérget kapjon a bőripar.

Az ország faellátásának biztosítása tárgyában kiadott 1959/1945. FM rendelet (1945. május 16.) előírta, hogy szeptember végére be kell fejezni az 1944/45. évre tervezett fakitermeléseket, és ahol beféjezték, ott meg kell kezdeni az 1945/46. évi termeléseket. A rendelet lehetővé tette, hogy az állami tulajdonba került birtokokon „a fakitermelést további intézkedésig az erdőbirtokos vagy megbízottja (terdmérnöke) köteles végrehajtani, illetve az a fatermelő, aki a termelés foganatosítása tekintetében az erdőbirtokossal az 1945. évi március 15. napja előtti időben megállapodott és azt az erdőgazgatóság jóváhagyta, avagy az erdőgazgatóság előzetes hozzájárulásával ezután köt megállapodást.”

A rendelet meghatározta a faválasztékok fontosságú sorrendjét: fűrészrönk, talpfa, bányafa, és előírták: „csak a szerfának nem alkalmas részek dolgozhatók fel tűzfának”.

Az 1945. június 7-én megjelent 5600/1945. FM rendelet szerint az 1945. március 18. előtt kötött szerződéseket az erdőgazgatóságnak be kell mutatni, záradékoltatni kell és az ilyen szerződéseket (kötéseket) az állam az

1946. március 31-ig terjedő időszakra ismeri el. A volt erdőtulajdonos jogosult a termelésre és ha a fakitermelést 1945. október 31-ig (meghosszabbított határidő) úgy fejezi be, hogy „a kitermelélt anyag a tél folyamán szállításra kerülhet, az eladási ár a volt erdőbirtokost illeti.”

Ha a volt erdőtulajdonos a termelést nem kezdi el, vagy nem folytatja, akkor az erdőgazgatóság „a fakitermelésre vállalkozóval szerződést köt.”

A fontosabb jogszabályok áttekintése után szemléltessük néhány példával a fakitermelések helyzetét 1945/46. fordulóján, vagyis a MÁLLERD szervezésének időszakában.

A Mi. Eig. területén a legnagyobb feladat Miskolc és Sátoraljaújhely városok lakosságának és közintézményeinek tűzifaellátása volt, amit 1945 elején ingyenes egyéni termeléssel oldottak meg. 1945 őszén Miskolcnak legalább 20 000 fűr. tűzifára volt szüksége, ezért a Nemzeti Bizottság és a díósgyőri MÁVAG üzemi bizottsága kérte, hogy az Eig. továbbra is engedélyezze az egyéni termeléseket. A Mi. Eig. a kérelmet nem teljesíthette, mert az 1945/46. évi fakitermelést „magán vállalkozóknak adták át”. (Szén és Acél, 1945. okt. 3.)

A helyi sajtó is bekapcsolódott az ügybe: „Mindenesetre ez számunkra nem nagyon megnyugtató”. Az „Így dolgozik az erdőgazgatóság” c. cikk-

LENGYELORSZÁG ERDÉSZEI ma az előtt a kihívás előtt állanak, amit a világszerte új értékítéletnek az erdőgazdálkodásban való érvényre juttatása jelent.

A hagyományos erdőpolitikának megújítása már 1982-től kezdődően mind jobban szükségesnek mutatkozott és az új alapelvek végül is az 1961. évi környezetvédelmi, erdő- és természetvédelmi törvényekben nyertek politikai és jogi szentesítést. Ezekben érvényesülnek a nemzetközi határozatokban foglaltak az ország valamennyi tulajdonviszonyú és jellegű-összetételű erdőségei vonatkozásában. Az erdőtervény főbb követelményei:

- az erdők és a környezetre gyakorolt kedvező hatásaik fenntartása;
- az erdők - ezek között is főleg azok, amelyek a hazai természet természetes összetevői - megvédése;
- védelme a különösen veszélyeztetett talajoknak és vidékeknek;
- fa és egyéb erdei termék előállításának a környezetvédelem elsőbbsége mellett.

A kitűzött célokhoz vezető utat három részre osztották: 1994-1995. természetvédelmi és kiegyenlített erdei ökoszisztéma alakítására vonatkozó intézkedések kidolgozása az ország erdeinek 80%-át kitevő állami erdőkre vonatkozóan és ezekre a lakosság megértésének megnyerése; 1996-2000. az erdőtervény továbbfejlesztése, végrehajtási utasítás kiadása az erdészeti természetvédelmi intézkedéseinek szabályozására, valamint stratégia kidolgozása a magánerdők kellő irányításához; 2000. - természetközeli, sok feladatú erdők általánosan országos felépítése, az ország 30%-os erdősültségének 2020-ig 33%-ra emelése, az erdészeti technika és technológia alárendelése a környezetvédelemnek, elfogadtatása annak a vezérelvnek, hogy nem a fahasználat az egyetlen forrása az erdőfenntartásnak és hasonlóknak.

(AFZ/DW 1997. 8. Ref.: Jérôme R.)

ben kifogásolták: „a pécek számára szükséges fa kitermelésére a vasúti sínektől 12 km-nyire fekvő erdőrészben adott engedélyt”, a magántermelők számára pedig a „vasúthoz jóval közelebb eső részen jelölt ki az erdőgazgatóság megbízottja favágási terület... Mi történt a pécek fájával? Megközelíthető termelőhelyek jelöljön ki az erdőgazgatóságnak!” A LÁEV szenet osztott minden dolgozójának, a vasgyáriak fáját pedig nem szállították, mert „nem áll rendelkezésre elegendő szénmennyiség”.

„...a volt tulajdonosok visszaélnék a termelési joggal, elcsalják a kincstári munkásokat és mérlegdrágán adják el a fát.” Rablógazdálkodás folyik a borsodi erdőben, mert „az erdő, a fűrésztelép és az iparvasút az állam tulajdonában van és még csak nem is tulajdonos, hanem egy harmadik társaság élvezi az erdőirtás minden anyagi előnyét.” (Felvidéki Népszava 1945 okt. 28. dec. 5. és 21.)

1946. január 12-én a zempléni erdőfelügyelő utasította a vilyipusztai erdőhivatalt, hogy a sátoraljaújhelyi vasutas szakszervezet 231 úrm. tűzifájának termelését „ne akadályozza ... a termelés ügy tekintendő, mintha a kincstár termelne”.

A legnagyobb faüzletet Kántor Elek kötötte, aki az 1945. március 2-án kelt szerződésben dr. gróf Károlyi Istvántól bérbe vette a 21 903 holdas füzerradványi erdőhírtok kitermelt fakészletét, öt év termelési jogát, a termelőeszközöket, a személyzetet, átvállalta az aktuális terheket stb. A Mi. Eig. 1945. május 30-án záradékolta a szerződést és engedélyezte a favágási tervben már jóváhagyott termeléseket. A hiányos adatok miatt csak azt tudjuk, hogy 1945. december 1. és 1946. március 31. között 21 785 m³ fakitermelést végeztek és ebből 16 080 m³ volt a tűzifa.

Sátoraljaújhely város tüzelőjét ennek ellenére sem biztosították, ezért 1945/46 telén a Zempléni Népújás rendszeresen támadta céget: „Itt még Kántor Elek sem lehet állam az államban és nem ülhet a nép nyakára... üzenjük Kántor úrnak, hogy nekünk ne mutasson semmit!” Sorozatos értekezletet tartott a zempléni főispán, a polgármester, a cégvezető, de „az ígéretből... semmit sem látunk megvalósulni” – írta az újság 1946. január 6-án.

Az alispánok, mint közellátási kormánybiztosok minden megyében elrendelték a közmunkát, de a helyzet alig változott. A hatóságok, a politikai pártok és sajtójuk nem vették figyelembe az erdőszeti jogszabályokat és a saját lapjukban is megjelenő felhívásokat, amelyekben pl. a Miskolci Kereskedelmi és Iparkamara tájékoztatta a fatermelőket és -kereskedőket, hogy a tűzifa szállítási igazolványokat az Országos Tüzelőanyagelosztó és Fabchóza-üzemi Iroda adja ki, ott kell a vasúti kocsikat is igényelni (Zempléni Népújás 1945. szept. 13.).

1945/46 telén az iroda csak Budapestre adott szállítási engedélyt, így a vidéki városok tűzifaellátása sok gondot okozott. „...az Ország és Nagy-Miskolc faellátása érdekében... a részleges termelést és szállítást” határozta el a Mi. Eig., 1945. december 1-től felcsemette a béreket, mert azok „a környező volt magánerdőkben folyó vállalkozói termelési bérekkel arányban nem állottak”. Tűzifa 6000 P/úrm., bükkszerfa 4000 P/m³, a tűzifa fuvarbére 6 km-ig 10 000 P/úrm., a szerfáé 20 000 P/m³. 1946. január 13-tól a tűzifa termelési bére 10 000 P. a fuvar 16 000 P/úrm. és az erdőgondnok „a nem dolgozó kirendelt munkásokat hetenkint jelentse fel a járási főjegyzőnek megtorlás végett”.

1946. február 4-én a Magyar Állami Erdőgazgatóság Miskolc, mint munkáltató és a Magyar Famunkások Szabad Szakszervezetének Miskolci Csoportja, mint a szervezett fatermelő munkások érdekképviselője megkötötte az első kollektív szerződést. Ebben figyelembe vették „a munkásoktól jelenlegi tápláltsági és szerszámminőség viszonyok mellett várható teljesítményeket” és alap-akkordbéreket vezettek be. Tűzifa 12 000 P/úrm., bükkszerfa 9600 P/m³. Az alapbéren felül a 15/1945. G.F. rendelethez köztölt élelmiszerjuttatásokat is kellett adni a munkásoknak és családtagjaiknak.

1946. február 14-én a Mi. Eig. elrendelte, hogy az erdőhivatalok saját hatáskörben gondoskodjanak az élelmiszerek beszerzéséről, feldolgozásáról (őrlés, olajütés stb.) „takarékos és tiszta” tárolásáról. Hozzájárult, hogy a beszerzések „lebonyolításához az erdőhivatalok a szükséges mértékben tűzifát, faszenet, esetleg ... szerfát is felhasználhassanak. A cserékre vonatkozó megállapodások az irattárban meg-

örzendők”. Az alkalmi munkások és fuvarosok nem élelmiszert, hanem pengőben számított élelmiszer-pótlékot, szakmánpótlékot kaptak egy bizonyított elszámolás alapján.

A bércésznek ez a rendszere egyre nehezebb lett, március 18-tól kalória-pénzt fizettek – természetesen fában – és a munkások maguk szerezték be élelmiszer-szükségeiket.

Az alkalmazottak természetben járandóságainak adatai hiányosak, de azokat is csereüzletekkel rendezték. A volt radványi uradalom alkalmazottainak pl. 1946 márciusában Kántor Elek 1:1 arányban váltotta át a kenyérgabona mérését 12-24 cm átmérőjű tölgyeszerfára, az árpánál 1:0,8, a bakancsnál 1:3 volt az átváltás. Szerfát kaptak az elmaradt ruhajárandóság fejében is és 1946. augusztus 13-án a cég kérte „azoknak az erdőőröknek a névsorát, akiknek még bakancshátrélékuk van”.

Ezen a helyzeten akart változtatni „Az állami erdőgazdálkodás hasznosabbá tétele és ezzel kapcsolatban az állami erdőgazdálkodás átszervezése tárgyában” 1945. december 18-án kelt 12120/1945. M.E. kormányrendelet, amelyben előírta: „az állami erdőgazdálkodás üzemszerűségének biztosítása és általában az állami erdőingatlanok jövedelmezőségének fokozása végett termelési és értékesítő szervezetet kell létesíteni.” Ez a szervezet volt a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek, a MÁLLERD, ami a 3166/1946. FM rendelet alapján 1946. május 10-én kezdte meg működését.

(Folytatjuk.)

Közulakkal lezárt felületű erdei útjainkon az ősszel felszaporodó lomb gyakran összekeveredik porral, földdel és filicesedve az úthoz tapadva meggátolja a csapadék oldalirányú elfolyását. Ez kimosáshoz vezet és csökkenti a közlekedés biztonságát. Mindenke megelőzésére Ausztria Vorarlberg tartománya egyik erdőszeti üzemében erős ventilátorral felszerelt utánfutót szerkesztettek. Ezt könnyű traktorral húzatva (5 km/h járósebességgel) lefűvatták az útról a hullott lombot, port és egyéb szemetet. Kétszeri járatás bizonyult eredményesnek. Az elsőben fellazult, a másodikban el is távolodott mindez, de a zuzalék a helyén maradt.

(AFZ 1994. 25. Ref.: Jérôme R.)

DR. SHRI PRATAP SANKOSH – DR. KALMÁR JÁNOS

Környezetvédelem és erdőgazdálkodás Sikkim (India) területén (II. rész)

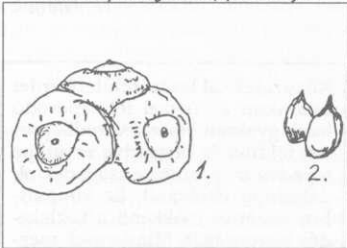
Az erdők szerkezete és sajátossága

Sikkim földjének kb. 80%-át erdő borítja. A művelt részek (a tartomány területének 5-8%-a) a fő vízfolyások mentén és a helységek körül találhatók. Itt főleg teraszos és öntözéses művelésben délen rizst, burgonyát, zöldségféléket és déligyümölcsöt, északon és a magasabb területeken pedig árpát termesztnek.

Az erdő két zónára osztható: a lomblevelű zónára és a túlnyomóan tűlevelű fák zónájára. E két zóna között az átmenet legtöbbször folyamatos.

A lomblevelű zóna délre nyíló völgyektől, 800-1000 m tszf. magasságtól kb. 3000 m-ig terjed (északon kb. 2500 m-ig). Ganktoktól délre a Himalája lejtőjére jellemző termofil fajok is jelen vannak (pl. *Maohibus odoratissima* és más *Lauraceae*), míg északabbra és a Pandim-Wallong vonulat DNy-i lejtőjén a *Fagaceae*-k dominánsak (*Quercus lamellosa*, *Castanopsis lyshix*), *Elaeocarpus lancaefolia* és egyéb mezofil fajokkal (ábra).

A *Quercus lamellosa* (1) és a *Castanopsis lyshix* (2) makkjai

A tűlevelű zóna területén a tűlevelű fák csak ritkán képeznek zárt, egységes tömböket. Még a fás növényzet határán is jelen vannak a lomblevelű cserjék, fák a tűlevelűekkel elegyedve.

A legelterjedtebb faj a *Cryptomeria japonica* (főleg a *C.* var. *tibetensis*), illetve a délebbi oldalakon a *Cedrus libanoni* var. *deodara*. Az északi területen, főleg a Langbo Chhu vízgyűjtőjében megjelennek az *Abietaceae* és *Pi-*

naceae családokba tartozó fenyőfélék is.

Az erdő általában három vegetációs emelet összessége. A lágy szárú aljnövényzetet a *Graminaea*-kon kívül délen különböző *Liliaceae*-k és a volt sikkimi hercegség jelképévé vált *Orchidea*-fajok képviselik. A magassággal nő a mohok, harasztok (pl. a *Lycopodium malloni*, *Filicaceae*-k stb.) mennyisége. A középső emeletet főképpen a bambuszfélék és a tuskéslevelű *Myrtilaceae*-k képviselik; egy fűszerű, csenevész bambuszfaj az alpesi tundraig is feljut. Ide tartoznak a fákra felkúszó lágy szárú növények is, mint pl. az Európában szoba- és dísznövényként tartott *Phylodendron*, valamint az élősdű páfrányok is. Végül az erdő harmadik emeletét a már említett fák alkotják.

A sikkimi erdők még nagyrészt megőrizték eredeti állapotukat és faji összetételüket; telepített, főleg fiatal korú erdők csak a lakott területek közvetlen közelében találhatók. A természetes erdőkre jellemző, hogy a záródási állapot csak ritkán következik be, a száz évnél idősebb egyedek rendszerint kisebb csoportokban jelennek meg a cserjék és a fiatalabb egyedek között. Különösen érvényes ez az északi területre, ahol a cédrusok több száz méterre állnak egymástól.

Az erdő borította hegyoldalakat az alpesi, jobban mondva a magas hegyeségi tundrazóna követi.

A Himalája egyik sajátossága – ami a mainál lényegesebben melegebb és csapadékdúsabb pluviális korszakra vezethető vissza – a magas területek növényzetének faji összetétele. Az alpi régió jellegzetes tűlevelű asszociációja itt hiányzik – helyette a hegyvidéki tundra fás vegetációját különböző *Magnoliaceae*- és *Rhododendron*-féle cserjék képviselik.

Az örök hó határa közelében a növénytakaró gyérebb lesz, a fajok között a mohafélék, a zuzmók és egyes fűfajták dominálnak, de növénymentes sziklafelületet csak a hóhatáron túl lehet találni. Március-május között, valamint szeptemberben a tundra virágba borul, a rhododendron, a különböző *Ericaceae*-fajok, az árvácskák és a mákfélék tavasszal, a *Hieracium*- és a *Taraxacum*-fajok ősszel virágoznak.

A terület népessége és az emberi jelenlét a természetben

Sikkim területén a paleolitikumtól kezdve az emberi faj állandóan jelen volt, de a múlt század közepéig, a térség többi régiójához hasonlóan, e jelenlét nem lépte túl a természetes létközösség határait. Az őslakos, zömmel mongoloid, tibeti eredetű népesség fél-nomád, gyűjtögető életmódban élt és csak a néhány buddhista kolostor közvetlen közelében alakultak ki állandó jellegű települések.

A múlt század hatvanas éveitől kezdődően az angol gyarmatosítás ered-

NÉMETORSZÁG Szász-Anhalt tartományának mezőgazdasági és környezetvédelmi miniszterasszonya az országgyűlés elé terjesztendő javaslatban határozta meg erdeik „örökerdő”-vé alakításának alapelveit:

1. A tarvágások megszüntetése.
2. Természetszerű erdőfelújítási eljárások bevezetése.
3. Talaj- és állományápolás csak a szükséges mértékben, természetes módszerekkel.
4. Vízsabályozás és trágyázás elkerülése.
5. Kíméletes munkaeljárások és munkaeszközök alkalmazása.
6. Minden vegyszerezés mellőzése.
7. A túlszaporodott csülkösvadállomány lecsökkentése.
8. Az erdő 7-10%-án az emberi beavatkozásnak természetvédelmi érdekből való szüneteltetése.

(AFZ/DW 1997. 8. Ref.: Jérôme R.)

ménycékként megkezdődött a szomszédos területekről, főleg Nepálból az indiai eredetű népesség bevándorlása, amely a déli völgyekben, a mezőgazdaságra alkalmas területeken tömeges méreteket öltött. A hegyoldalakon a telegetett erdők helyén megindult a teraszos-öntözéses művelés és a legeltetéses állattenyésztés (szarvasmarha, kecske, a magasabb területeken és északon jak). Kisebbségi nagyobb helységek, a kolostorok környékén városok, zárt települések keletkeztek és megindult a – javarészt kézműves jellegű – ipari fejlődés, de megfelelő úthálózat hiányában a termelés az önellátásra szorítkozott.

Lényeges változás a társadalmi-szociális fejlődésben csak a hercegség Indiához való csatlakozása után következett be. Az önálló államiség feladása ellenében a központi kormány nagyarányú infrastrukturális beruházásokat hozott létre; jelenleg 2500 km autóval járható úthálózat és közel 1000 km gyalogút (trecks) működik, számos vas- és betonhídval. A déli terület heveny köve az országos elektromos hálózatba, valamint a telefonhálózatba is. Az Indiában húzóágazatnak számító oktatási intézményhálózat, valamint az egészségügyi ellátás Sikkimre is kiterjedt. Ennek köszönhetően lehetőség nyílt a tartományból a termékek (gyümölcs, állati termékek, fa- és bútortipar, ásványi kincsek) tömeges elszállítására, cserében az élelmiszerek (főleg a rizs), használati cikkek, kőolaj- és ipari termékek behozatalára. Sikkim gazdaságában fontos tényező a hegyi és a történelmi-vallási turizmus. Mindezek, külön-külön és együttesen komoly környezeti hatásokat váltottak ki a nemrég még érintetlen természetben.

A változásokra legérzékenyebben – amint az egész himalájai térségben tapasztalható – az erdő reagált. A kiépített úthálózat mentén megindult a gépésített, ipari jellegű fakitermelés. A cédrus- és tölgyfélék kitűnő tűrészárulapanyagok, a településeket ezenkívül háztartási célokra használt tűzifával is el kellett látni. A meredek, vékony talajréteggel borított hegyoldalokon a tarvágásokat követően megkezdődött a felgyorsult talajerózió, a földcsuszamlások és hegyomlások már több ezer hektár területet tettek tönkre.

A legeltetés céljára igénybe vett erdő is veszélyeztetve van. A növényzet fejlődéséhez nélkülözhetetlen humusz a lombját csak kismértékben hullató erdőben főleg az aljnövényzetből keletkezik, amit az állatok elfogyasztanak és a trágyát a gazda összegyűjti, mert szüksége van rá a kertjében. Nem csoda, hogy egyes helyeken, mint pl. Yoksum térségében megkezdődött a fák kiszáradása.

Az ipari tevékenység a zárt településeken (itt főleg Gangtok jeleskedik) a természetes vízfolyások elszennyeződését okozta. A Tista folyóban (neve a magyarhoz hasonlóan tisztát, üdét jelent) megjelentek az olajfoltok. A városok közvetlen közelében nagy mennyiségű szemét, ipari hulladék halmozódik fel.

A turizmusban több ezer személy érdekelt; egy részük, főleg a külföldiek (elsősorban japánok) mint turisták, a többiek a turistákat ellátó idegenvezetők, teherszállítók, szállodatulajdonosok és kereskedők. A magas területeken, az ösvények mentén megjelentek a szemétkupacok, az erdőben műanyag fóliát, konzervdobozokat lehet találni. Nagy mennyiségű fát, cserjét vágnak ki tűzrakás céljából, főleg a tundra területén.

A helyi és központi kormányzat idejében felismerte, hogy a jelen helyzet komoly és sürgős beavatkozást tesz szükségessé.

1987-ben megszületett az Országos Erdőtelepítési Igazgatóság (National Office of Reforestation) több milliárd rupia költségvetési támogatással. Az államokban működő igazgatóságok ezenkívül saját hatáskörükben rendelkeznek külön célra létesített alapok-

kal. Számos faiskolát, erdészeti kutatóállomást létesítettek.

A lakott területeken kívül a kitermelhető fa mennyiségét szigorú kvótákban állapították meg, és törvény által kötelezték a kitermelőt, hogy az újratelepítés költségeit saját bevételai terhére viselje. Kérdéses azonban, hogy e rendelkezések milyen mértékben kivitelezhetők.

Az állattartást és legeltetést bizonyos veszélyeztetett területeken hatóságilag korlátozzák, de az ellenőrzés módját még nem oldották meg.

A turisták, különösen a külföldiek, az érvényben lévő törvények szerint csak szervezett csoportokban, idegenvezetők felügyelete alatt látogathatják a természeti és történelmi helyeket, az e célra létesített és karbantartott útvonalakon, ösvényeken.

A szervezők kiképzésben részesülnek és felelősek nemcsak a turisták testi-lelki épségéért, hanem a természetben okozott károokért is. Saját tapasztalatunkból állíthatjuk, hogy ezt a turistavezetőket komolyan veszik és a lehetőségekhez képest be is tartják.

Végül is a „mentsük ami még menthető” elv alapján a még érintetlen területeken – így Észak-Sikkim nagy részén – az emberi beavatkozásokat lehetőleg meg kell akadályozni. Itt nem engedélyezik a fakitermelést, az úthálózat kiterjesztését, nem folytatnak ipari tevékenységet és a zóna turisztikai szempontból gyakorlatilag lezárt. A kérdés az, hogy meddig lehet e területet kirekeszteni a fejlődés útjára lépett tartomány gazdasági és kulturális folyamataiból.

Növekvő erdőtelepítési kedv

Kovács Jánosné, a Debreceni Erdőfelügyelőség osztályvezetője egy tanácskozáson ismertette a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei erdőtelepítések rövid történetét. Ebből kiderül, hogy 1970 és 1990 között évente átlagosan 1053 hektáron végeztek ilyen munkát, majd a telepítések új lendületet kaptak. 1991-ben 1443 hektáron, 1992-ben 1844 hektáron telepítettek erdőt. Érdekes megfigyelni, hogy 1993 óta megjelentek a magánerdő-tulajdonosok is. 1993-ban még óvatosan csak 63 hektáron telepítettek, de 1996-ban az 1896 hektárnyi területből 1440-en a magántulajdonosok telepítették az erdőket. Kovács Jánosné azt prognosztizálta, hogy 2-3 év múlva a telepítések területe elérheti az évi 2500 hektárt is. Megnyugtató, hogy a Nyírerdő Rt. megléte biztosítja a megfelelő tervezői, kivitelezői kapacitást, a megfelelő számú csemetét. Az államerdészett mellett már magánvállalkozások is részt vesznek az erdőtelepítésekkel kapcsolatos munkákban.

**A Magyar Tudományos Akadémia Erdészeti Bizottsága
ismét tudományos vitautulást szervezett
„A XXI. század erdészete Magyarországon” címmel.**

Az elhangzott előadások

Erdészeti tudománypolitikai célok és feladatok a XXI. század kezdetén – Solyomos Rezső, az MTA doktora, az MTA Erdészeti Bizottság elnöke;

Az erdőgazdálkodás stratégiája a következő évszázad és az EU csatlakozás küszöbén – Mátyás Csaba, az MTA doktora, az MTA EB Erdőgazdasági Albizottság elnöke;

Az erdővédelem és természetvédelem kihívásai a XXI. században – dr. Bartha Dénes, az MTA EB Erdő- és természetvédelmi Albizottság elnöke;

Vadgazdálkodásunk a századfordulón – Kóshalmi Tamás, az MTA doktora, az MTA EB Vadgazdasági Albizottság elnöke;

A fagazdaság fejlődési irányai a századfordulón – Kovács Jenő, az MTA doktora, az MTA EB Fagazdasági Albizottság elnöke.

Hozzászólások az MTA Erdészeti Bizottság vitautülésén

Dr. Madas András – mint résztvevője és alakítója az elmúlt évtizedek erdőgazdálkodásának, emlékezik meg az elért eredményekről azzal a megjegyzéssel, hogy: „bár nem illik mostanában jót mondani a közelműltről...”

Dr. Solyomos Rezső és a vitautülés résztvevői meleg szeretettel köszöntötték az idén 80 éves Madas Andrást.

Barátossy Gábor az FM EH részéről készségüket fejezte ki, hogy az irányító munkát a tudományos eredményekre építsék.

A Verga és a NEFAG küldöttei a minőségi munkára irányuló szervező munkájukat ismertetik.

Holdampf Gyula az angol nyelvtudás fontosságára hívja fel a figyelmet.

Dr. Marjai Zoltán magközpont létesítését sürgeti.

Magyar János akadémikus propagandát csinál *Az erdő szerelmese* kiadványnak (lásd Könyvespolc rovat). Javasolja, hogy az egyetem vegye fel Kaán Károly nevét és a minisztérium megnevezésében szerepeltesse az erdőgazdaságot is. Az ülés a továbbiakban a javaslattal nem foglalkozott.

HATÁR MENTI ERDÉSZTALÁLKOZÓ VOLT SZATMÁRNÉMETIBEN. *Joan Secleanu* államtitkár, a román Vízügyi, Erdészeti és Környezetvédelmi Minisztérium erdészeti ügyekben illetékes államtitkára fogadta *Dauner Márton*t, a Földművelésügyi Minisztérium Erdészeti Hivatalának elnökét. A két erdészeti vezető Magyarország és Románia közös érdekű erdészeti problémáiról tanácskozott. Szóba került az erdőprivatizációval kapcsolatos tapasztalat, az erdővédelmi helyzet, továbbá az együttműködés lehetőségei.

Különös hangsúlyt kapott a határ menti együttműködés ügye, így elsősorban a Szatmárnémeti és Szatmár megyei és Bihar megyei Erdőhivatalok, valamint a Nyírferdő Rt. együtt-

működésének kérdése. A határ menti együttműködésben is kitüntetett szerepe van az erdővédelmi problémakörnek, különös tekintettel a lombos fák kártevőire, a lombrágó rovarok gradációira, a gomba kártevőkre és egyéb megbetegedésekre. A felső szintű vezetők örömmel nyugtázták az eddigi együttműködés eredményeit és a határ menti államerdészeti vezetőket a további hatékony, mindkét ország javát szolgáló együttműködésre biztatták. Megegyeztek abban, hogy a román Vízügyi, Erdészeti és Környezetvédelmi Minisztérium, valamint a magyar Földművelésügyi Minisztérium erdészeti ügyekben illetékes vezetői a továbbiakban is együttműködnek és a legközelebbi találkozót várhatóan Magyarországon tartják meg.

NÉMETORSZÁGBAN FOKOZÓDÓK AZ ERDÉSZEK ELLENÁLLÁSA a természet- és környezetvédező szervezeteknek az erdőgazdálkodás alapjaiba való beavatkozásával szemben. Ez alkalommal ezen szervezeteknek az az állásfoglalása adott alkalmat, mely szerint nem őshonos fajok alkalmazásának elkerülését szorgalmazzák, ami alatt főleg a duglászfenyőt értik. További követelmény a lóval való munka az erdőben, valamint a méretes száradék fenntartása. Kérdés, hogy a már eddig is a birtokos által viselt tetemes, társadalmilag elkerülhetetlen költségek mellett ki fogja ezeket finanszírozni? „Idegennek a bőréből könnyű szíjat hasítani...”

(AFZ/DW 1997.2. Ref.: Jérôme R.)

NÉMETORSZÁGBAN 4500 ERDŐGAZDÁLKODÁSI TÁRSULÁS segíti átudalni a kis magángazdaságok nagyságrendi nehézségeit. Tagjai közül negyvenötezen jelentkeztek társadalmi munkában szolgálni azoknak a kereteknek megteremtését, amelyek között öröklött erdeikben megvalósítható a tartamos erdőgazdálkodás. A magántulajdonosok generációkat átfogó tradíciója már az ilyen önzetlen önszegélyezés – alapította meg a Német Erdőtulajdonosok Munkaközösségének az elnöke.

(AFZ/DW 1997.2. Ref.: Jérôme R.)

BIO-DIZEL NÉPSZERŰSÍTÉSÉBE KEZDTEK NÉMETORSZÁGBAN. Mezőgazdasági területeknek az EU-központ által javasolt termelési alól való kivonása helyett egyre nő az igény ezen területeknek ipari olajnövények – főleg repce – termelésével történő hasznosítására. Az ezekből nyert üzem- és kenőanyagok felhasználási lehetőségei elméletileg megalapozottak. Gyakorlati megvalósítására most az alsó-szászországi tartományi kormányzat széles körű összefogással mozgalmat indított.

A bio-olaj előállítói a mozgalomban részt venni óhajtoknak teszteszámra alkalmas mennyiséget bocsátanak rendelkezésre, ellenőrzik megfelelő felhasználását és az eredményt semleges intézet értékeli. Ennek alapján kívánják általánossá tenni a gépeknek újrahasznosítható, hazai kenő- és üzemanyaggal való ellátását és a számításuk szerint országosan előállítható 1,2 millió tonna ilyen olaj felhasználásának biztos piacát.

(AFZ DW 1995. 25. Ref.: Jérôme R.)

Részvénytársasági erdők az egykori Magyarországon

Hazánk első modern erdőtörvénye, az 1879. évi XXXI. tc. külön kitért a részvénytársasági (akkori szóhasználat: részvénytársulati) erdőkre. A törvény 17. §-ának 2. bekezdése szerint az (üzemtervezési kötelezettség érvényes „a bányaiipar és más iparvállalatok céljaira alakult részvénytársulatok erdeire is. Ezen megszorítás azonban nem alkalmazandó az illető társulatok azon erdeire, melyeket e törvény életbelépte előtt birtokba vettek s ezt egy év leforgása alatt igazolni is képesek; ha azonban ezen erdők letartoltak, csakis mint erdők kezelendők.”

A törvény idézett rendelkezését elemezve három dologra kívánunk külön is rámutatni. Az egyik az, hogy az erdőtulajdonossá vált részvénytársulatokat nem akarták visszamenőleg az üzemtervezéssel „megbüntetni”. Itt a törvény a részvénytársulatokkal pozitív megkülönböztetést tett, mivel a többi, 17. § alá tartozó, tehát üzemtervezésre kötelezett birtokos hármikor is szerezte meg az erdejét, az üzemtervezést végre kellett hajtania. Ugyanakkor viszont – és ez a másik hangsúlyozandó dolog – a részvénytársulatokra is kötelező volt az erdőfenntartási rendelkezés (akár volt üzemterv, akár nem volt), hiszen a kitermelt erdőt fel kellett újítani. Végül pedig azt emeljük ki, hogy a dualizmus korában elsősorban a bányászattal, iparral kapcsolatos gazdasági tevékenységre alakultak részvénytársulatok, amelyek aztán erdőt is szereztek. Különösen Erdélyre volt ez jellemző. A korszak legnagyobb társulati erdőgazdaságával a *Szabadalmazott Osztrák-Magyar Államvasút-társaság* rendelkezett.

Az 1896. évi erdőstatisztika szerint az ország összes erdőből csak 143 ezer hektár (2%) volt részvénytársulati, amely érték 1915-ben 121 ezer hektárra csökkent. Ebből az említett vasúttársaság 90 ezer hektárnyi erdőt birtokolt. Az egykori bányászi, délerdélyi bányák üzemeltetéséhez rengeteg fára

volt szüksége, s a vasútüzemhez ugyancsak. Ezért a vasúttársaság már az 1879. évi erdőtörvény előtt – elsősorban francia tőkével – fejlett erdőgazdálkodást honosított meg. Nemcsak üzemterveket készítettek valamennyi erdőre, hanem az 1870-es, 80-as években önálló, német nyelvű erdőri szakiskolát is működtettek. Gazdálkodási eredményeikről, a vidék általános gazdasági, kulturális viszonyaira kifejtett tevékenységükről a temesvári erdőfelügyelő 1884-ben írta: a vasúttársasági területen „mintha a fejlődés egy évszázaddal megelőzné” Krassó-Szörény vármegye többi területét. Tehát a külső, elsősorban ipari tőke az erdőgazdálkodás jelentős fejlődését eredményezte.

A többi részvénytársulati erdő közül megemlíthjük még az *Arad-Csanádi Egyesült Vasutak Rt.* erdeit, ahol szintén az ipari részvénytársulat szerzett erdőbirtokot. A szászrégeni tutajkereskedő társaság a századforduló éveiben szintén részvénytársulati formában működött, de ezen társaság erdőiről már korántsem írhattott olyan hízelgő véleményt az erdőfelügyelő, mint a Krassó-Szörény vármegyéről.

Az első világháború után a részvénytársulati erdők aránya 1,4% volt, ami 17 ezer hektár erdőnek felelt meg (1935. évi adat). Ekkor is elsősorban ipari, mégpedig faipari tevékenységhez kapcsolódó részvénytársaságok vásároltak erdőt. Közülük megemlíthjük például az *Egri Hordó- és Faárugyár Részvénytársaság*ot, amely a Bükkben szerzett erdőbirtokokat és épített ki drótkötélpályás szállítóberendezést.

Az 1938-tól kezdődő terület-visszaszátolásokkal nemcsak az ország erdőszűlése módosult (elérte a 20%-ot), hanem az erdőbirtokosok összetétele is. Pontos számadatokat azonban nem tettek közzé, így nem tudjuk, hogy a mintegy 3,5 millió hektár erdőből mennyi volt a részvénytársasági. A korszak legjelentősebb részvénytársas-

ságát a *Latorca Gazdasági és Ipari Rt.* jelentette, amely Kárpátján mintegy 130 ezer hektáron gazdálkodott. Az egykori Schönborn-birtokon előbb egy svájci, majd 1942-től olasz és magyar bank szerezte meg a részvényeket, s építettek ki teljes, viszonylag fejlett erdőgazdaságot.

A második világháború után a földreform, illetve az államosítások elérték a részvénytársulati erdőket is. Az 1948. évi erdőzeti statisztikában már nem szerepel részvénytársasági tulajdonú erdő. Itt meg kell azonban említenünk a MALLERD-et (Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek), amely az állami tulajdonba vett erdőket mintegy egyszemélyes, állami tulajdonú gazdaságként működtette. Ez addig tartott, amíg – az első öt éves tervre készülő – 1949-ben létre nem hozták az erdőgazdasági nemzeti vállalatokat. Ezzel a változással a jórészt az első erdőtörvényen alapuló erdőzeti közigazgatás megszűnt, helyébe a szocialista típusú vállalati gazdálkodás lépett.

Történeti áttekintésünk összefoglalóként rámutatunk arra, hogy a magyar erdőgazdálkodásra, a magyarországi erdőtulajdonra az elmúlt évtizedekben nem volt jellemző a részvénytársasági forma. Néhány ipari tevékenységet folytató vállalat mintegy mellékcson (bányák, nehézipari üzemek mellett) vásárolt erdőterületeket.

A faipari részvénytársaságok csak módjával vettek erdőbirtokokat. Mindezek közül kivétel a Latorca Rt., a magyar erdőgazdálkodás történetének legnagyobb erdőterülettel rendelkező részvénytársasága. Itt a banktőke önmagáért a föld-, illetve erdőterületért vette meg a birtokot, s elsősorban az erdőgazdaság (és természetesen a faipari üzemek működtetéséből!) nyereséges üzemeltetéséből remélte a hasznot.

Dr. Oroszi Sándor